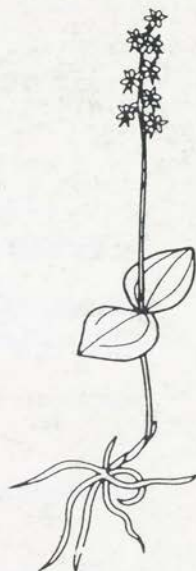
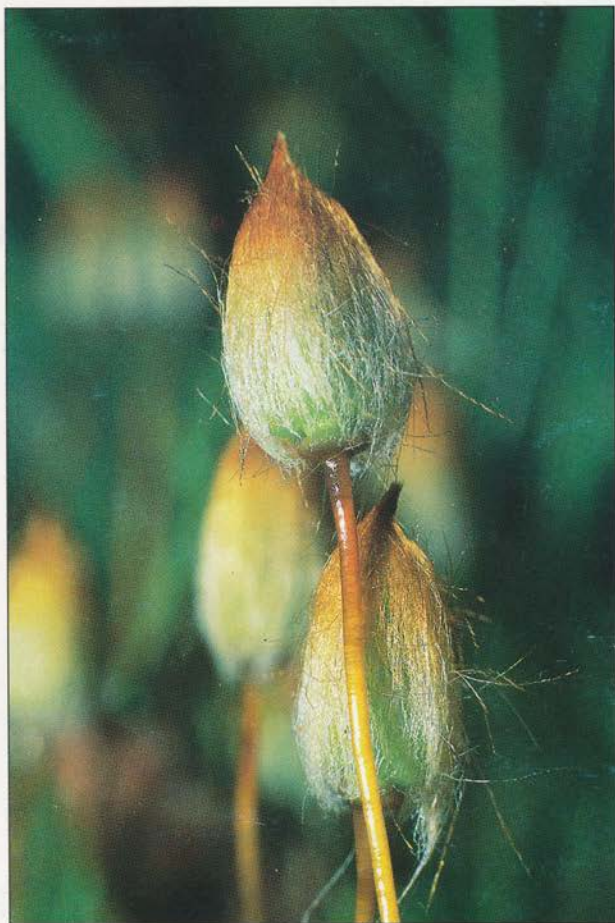

Listéra

1 - 2000

TELEMARK BOTANISKE FORENING

LISTERA - Tidsskrift for Telemark Botaniske Forening
(NBF, Telemarksavdelingen)
15. årgang, 2000, nummer 1

ADRESSER OG TELEFONER:

TELEMARK BOTANISKE FORENING, Postboks 625, 3904 Porsgrunn
Postgirokonto: 0530 3890647

Kasserer: Torild Wiersdalen, Jønholttunet 14, 3921 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 12 53

Styremedlem: Charlotte Bakke, Huldrevn. 3, 3928 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 27 01

Styremedlem: Esther Broch, Oscarsgt. 53, 3725 Skien
Tlf.: 35 53 05 86

Styremedlem: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57

Styremedlem: Christian Kortner, Åfossmyra 5, 3731 Skien
Tlf.: 35 54 51 53

Varamedlem: Rolf Ergon, Steinringen 47, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 16

Floraatlas: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57
Roger Halvorsen, Safirvegen 41, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 57

I redaksjonen:

Charlotte Bakke (e-post: kaa-ba@online.no), Priscilla Hansen (e-post: peahans@online.no), Liv Schiemann (e-post: lisc@frisurf.no)

Forsidebildet: Unge kapselstilker av storbjørnemose, *Polytrichum commune*. Sporehuset bærer fremdeles hette (calyptra). Bildet er tatt av Karl Gundersen om forsommeren på Grorud i Siljan.

Baksidebildet: En bjørnemose. Fra: Margulis, L. 1988. *Five kingdoms*. New York.

ISSN: 0801 - 9460

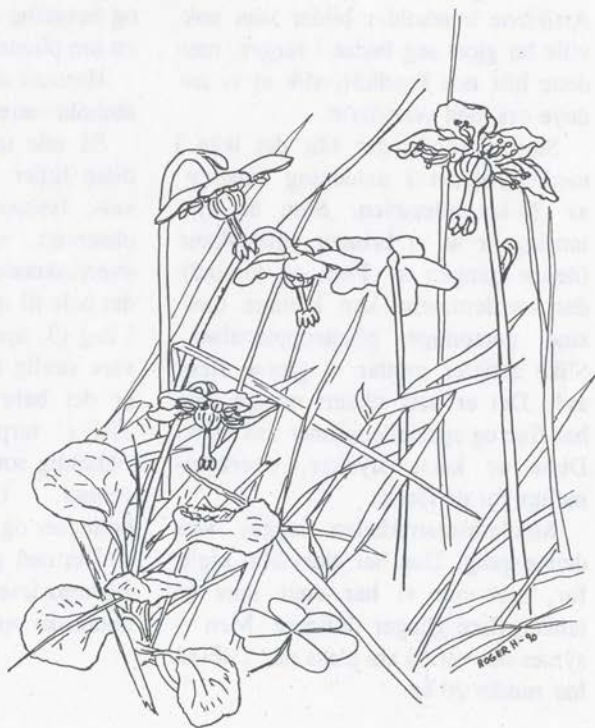
SANKT OLAVS LJOSSTAKE

Av Olav Aukrust

Sjå "Sankt Olavs ljusstake" lyser då enn –
kor bleik inni myrkbotna skogom han stend.

Og Sankt Olavs-ljomen for øyro mun gå,
kvar gong eg den blomen for augo fær sjå.

Renn upp att, stig fram att or skugge og skjol –
du draumljos i myrkret, du midjenatt-sol.

FRA REDAKSJONEN

Så er vi atter ute med en ny utgave av Listera. På en måte er det denne gangen litt spesielt, da det er det første nummeret i et nytt årtusen. Vi sier og skriver år 2000 og kan ennå synes det er litt underlig, selv om det er en stund siden overgangen.

En ny epoke har også startet i TBF, i og med at det nå er 20 år siden stiftelsen. I forrige utgave av *Listera* tok Roger for seg dette temaet. I dette bladet gir Øyvind og Liv oss flere tanker om vår forening, både tilbakeblikk på det som har vært, foreningens nåværende liv, og betraktninger for veien framover. Artiklene inneholder bilder som nok ville ha gjort seg bedre i farger, men dette blir noe kostbart, slik at vi må nøye oss med svart/hvitt.

Store forandringer blir det ikke i medlemsbladet i anledning runding av 20-års-milepælen. Men et nytt innslag er at vi bringer småstykker (denne gangen av Finn og Øivind) der medlemmene kan komme med sine personlige planteopplevelser. Slike artikler mottar vi gjerne flere av! Det er helt sikkert mange som har fine og spesielle minner i så måte. Disse er korte stykker, overkommelige for de fleste.

Medlemsmatrikkelen legges ved denne gang. Den har aldri blitt utgitt før, selv om vi har vært inne på tanken flere ganger tidligere. Men vi syntes det var på sin plass når TBF nå har rundet 20 år.

Etter artikkelen om nøttemose i forrige nummer, følger vi opp med en artikkel til om moser; denne gang er det Bjørn Erik som tar et nærmere blikk på bjørnemoser. Vi har også mottatt to artikler som omhandler sopp. Anne forteller om tidligere tiders nytteverdi av røyksopp, mens Ellen har vært på tur og forteller om funn av en heller sjelden art.

Roger har skrevet om nye plantefunn i Telemark i 1999; det ble gjort mange nyoppdagelser i fjor. Han har i tillegg sendt en artikkel om dronningstarr og en om bergstarr. Thor har med et innlegg om verdier og bevaring av natur, og Priscilla har ett om plantebenevnelser.

Hermed skulle det meste av bladets innhold være nevnt. Men les selv!

Så står utesesongen for tur. Når disse linjer skrives, er allerede blåveis, tysbast og tuer med hvitveis observert, selv om den alltid like overraskende aprilsnøen har dekket det hele til med et hvitt teppe akkurat i dag (3. april). Men det pleier ikke vare særlig lenge. Når tiden er inne, er det bare til å velge og vrake i TBF's turprogram, som er like rikhuldig som vanlig. Så ta med deg venner, familie, naboer eller kollegaer og delta på våre turer!

Dermed gjenstår det bare å ønske *Listeras* lesere en god sommer, rik på botaniske opplevelser!

BJØRNEMOSER, *Polytrichales*

Av Bjørn Erik Halvorsen

Navnet **bjørnemose** har usikker opprinnelse. Den nedre delen av skuddet på storbjørnemose er ofte rødbrun og kan minne om bjørneragg. Ellers var det ikke uvanlig at bamsen brukte denne mosen som underlag i hiet. I folkelig tradisjon ble storbjørnemosen brukt til små sopolimer og gryteskrubber. Ellers sies det at bjørnemose ble brukt som nødfôr i vårknipa, i og med at sporene i kapslene er relativt rike på protein og fett.

Kjennetegn

Lameller er rilleliknende, langsående utvekster på oversiden av en moses blad. Disse lamellene er hovedkjennetegnet på bjørnemosefamilien¹ *Polytrichales*. I Norge, utenom denne familien, finnes det en slekt til med lameller. Det er slekten *Aloina*, eller tøffelmoser på norsk, som hører til i begermosefamilien, *Pottiales*.

Slike lameller ser man lettest ved å ta et tverrsnitt av et moseblad og legge det under en sterk lupe eller mikroskop. Men de markerer seg også ved at

Tverrsnitt som viser lamellene

¹ales som suffiks betegner den orden, som er overordnet familie, men er den inndelingen som vanligvis brukes for moser.

bladene blir tykkere enn hos andre moser, og dessuten mindre gjennomskinnelige.

Av våre hjemlige moseslekter er det seks som er utstyrt med slike lameller, og til sammen utgjør de 22 mosearter. De er akrokarpe, det vil si at sporehuset vokser ut av toppen av skuddet (mosen).

Videre tar jeg for meg, slekt for slekt, de norske mosene som er utstyrt med lameller på oversiden av bladet.

Tøffelmoser

Disse er meget små moser på kalkrik, naken jord i lavlandet (småtøffelmose kan også forekomme i fjellet), med innhulte blad, som minner om tøfler, og som øverst har en "pels" av grønne celletråder. De enkelte artene skilles ved mikroskopiske detaljer på bladkantceller og sporehus.

Aloina brevirostris, småtøffelmose
Aloina rigida, ranktøffelmose
Aloina aloides, snutetøffelmose:
 meget sjelden

Taggmoser

Denne slekten vokser vanligvis på jord, i skog eller langs veier og åkerkanter. Bladet er lansettformet med tagget kantlist. Mosen er ofte utstyrt med sporehus som er avlange og noe bøyde.

Atrichum undulatum, stortaggmose: typisk ved sine tverr-

Bladform hos tøffelmoser

Blad hos stortaggmose

bølgede blad, 5 - 10 mm lange, som er tagget helt til basen. Den danner flate, løse tuer på sandjord, leirjord eller muldjord, vanligvis i løvskog. Kan minne om en palme med noe hengende blad når man ser den fra oven.

Atrichum tenellum, **småtaggmose**: Bladene er sjeldent tverrbølgede. De er mindre enn ved foregående art (3-6 mm), og er bare tagget i den øvre halvdel. På sand eller torvhuldig jord, f.eks. på tørrlagte strandkanter ved regulerte vann.

Grusmoser

Oligotrichum hercynicum, **grusmose**: liten mose som bare blir 1 - 2 cm høy og har noe innbøyd bladkant. Sporehuset likner på krukkespens, men det har opprette hår. Vokser på sand og grus og er typisk langs veikanter innenlands og i fjellet.

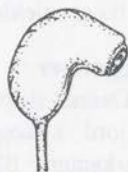
Komagmoser

Små centimeterhøye moser i glisne tuer. Bladspissen er skålformet med innbøyde kanter. Likner mye på grusmose, men bladet er stilkomfattende.

Sporehuset er spesielt ved at det er bøyd ca. 90 grader og minner om en komage.

Arktiske moser.

Psilopilum laevigatum, **storkomagmose**: fint tannede blad med 8 - 14 lameller. På jord.

Sporehuset

Psilopilum cavifolium, **småkomagmose**: blad uten tenner med 5 - 8 lameller. På klipper.

Krukkemoser

På naken, sur sandjord. Minner om bjørnemosene, men sporehuset er rundt, og ikke kantet som hos bjørnemosene. Bladene er ofte blåaktig grønne. De enkelte artene skilles ved mikroskopiske detaljer.

Pogonatum dentatum (*P. capillare*), **fjellkrukkemose**: vanlig langs vegkanter i fjellet.

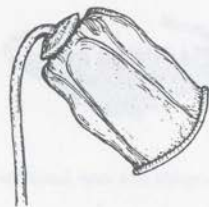
Pogonatum urnigerum, **vegkrukkemose**: vanlig på sandgrunn (vegkanter) over hele landet. Skuddene er ofte forgreinede.

Pogonatum nanum, **dvergkrukkemose**: sydlig utbredelse. Mindre enn vegkrukkemose.

Pogonatum aloides, **kystkrukkemose**: sydlig utbredelse. Skudd vanligvis ugreinede.

Bjørnemoser

Ofte større og mer iøynefallende moser med stor utbredelse. Det er ofte disse som vi i første rekke forbinder med bjørnemose, og artene i denne slekta har derfor fått æren av å få betegnelsen bjørnemose i navnet på norsk. Kantet sporehus (fjellbjørnemoser har rundt) skiller dem fra krukkespensene.

Sporehuset

Polytrichum alpinum, **fjellbjørnemoser**: rundt sporehus, hoved-

sakelig i fjellet, men finnes også i lavlandet.

Polytrichum commune, **storbjørnemose**: Dette er den største av bjørnemosene, og skuddene kan bli flere decimeter lange. På myrer og tidvis oversvømte områder kan den danne store, tildels tueliknende bestander. Denne mosen har også blitt anvendt til små sopelimer og gryteskrubber.

Polytrichum pallidisetum (*P. deciperis*), **skalpbjørnemose**: en østlig mose som er svært sjelden på våre kanter. Skilles fra mosene nedenfor på mikroskopiske detaljer på lamellenes toppceller.

Polytrichum formosum, **kystbjørnemose**: en rent grønn til mørkegrønn skogsmose som er svært vanlig på våre kanter. Vokser på noe tørrere steder. Vanligvis gule, blomsterliknende skåler på hannplanten. Mest typisk i kyststrøk, men finnes også langt innover i landet.

Polytrichum longisetum, **brembjørnemose**: er vanskelig å skille fra f.eks. myrbjørnemose og kystbjørnemose, men voksestedet er ofte sand- og grusholdig grunn nær vann, f.eks. langs bekker. Hvis den har sporehus, tar man ikke feil av den, for sporehusstilken (seta) kan være opp til 20 cm lang.

Polytrichum sexangulare (*P. norvegicum*), **snøbjørnemose**: vokser på snøleier i fjellet.

Polytrichum strictum, **filtbjørnemose**: Denne finnes på tuer i

myrer, og det er typisk at små røde pissemaur bygger tue i den.

Polytrichum juniperinum, **einerbjørnemose**: vokser på sure bergknauser og skrinne sandbakker, og skilles fra rabbebjørnemose ved at den har rødbrune bladspisser. Vanligvis orange blomsterliknende skåler på hannplanten. Vanlig over hele landet.

Polytrichum piliferum, **rabbebjørnemose**: vokser på sure bergknauser og skrinne sandgrunn og har hvite bladspisser. Er også vanligvis noe mindre enn einerbjørnemose. Vanlig over hele landet.

Polytrichum hyperboreum, **aurbjørnemose**: arktisk mose som minner noe om rabbebjørnemose, men stammen er filtaktig av rothår.

* * * * *

De norske navnene er i henhold til resultatet fra navnekomiteér i regi av NBF.

Litteratur

- Hallingbäck, T. & Holmåsen, I. 1981. *Mossor*. Stockholm.
 Jahns, H. M. 1983. *De blomsterløse landplanter*. Oslo.
 Pedersen, A. & Vasshaug, J. 1988. *Naturen i farger: Floraen II*, 3.utg. Oslo.

20 ÅR MED HELÅRSGLEDER: TBF

TANKER I VINTERTID

Tekst og bilder av Øyvind Skauli

Det ble jo en slags vinter, haltende og vekslende. Det er vel derfor at allerede februarlyset vekker savnet av vår.

Ble vi en stabil snø- og kaldvinter forunt, ville vi i februar vært fortlørlige med vinterens gleder og skjønnhet. Regn og barmark ødela det meste til nå.

Mye vinterprat? Ja, vi har jo i blodet at vinteren her nord er eksklusiv. Det er vel derfor vi bor her?? Sommer fins det alltid over alt. Og vi har da sommer hvert år. Snekløk-

kene i "store hvite flokker" vet det. Med ryggen først opp over jorden, kikker også gule *Eranthis* mot en ennå lav sol. Sant nok, også somrer kan være variable.

Nettopp fordi så mye er usikkert, er TBFs helårige virksomhet en viktig del av vår trivsel, her syd i fylket. Det har vi erfart hvert år i 20-tyve år! Det er da lang tid. Rart det ikke synes på oss, alderen burde ha satt sine spor gjennom to tiår. Men, nei da!

Vi ville selv ha grånet drastisk om grått sølevær vintertid og gråkalde sommeruker hadde hatt fritt spill med å knuge våre lyster og gleder. Men i

alle disse år har vi hatt TBFs grønne stunder til gledens og barnlighetens bevarelse. Visst er det herlig med livet ute gjennom vår, sommer og høst.

Ofte er det noen store kanoner med, men også vi av mindre kaliber har rike opplevelser. Opplevelser for egne sanser, med venner. Spennende, og med kunnskapsoverføring. Det er jo det som er så sjarmerende og engasjerende på TBF-turer: foruten enere som "vet alt" og anviser, er det gjer-

Fra turen til Kalhovd i 1986

ne og noen vitebegjærlige med mindre erfaring som lett begeistres, endog om jeg kan tre støttende til ved et funn. Det er bare flott med ulike individuelle gleder over skjønnhet og kunnskap, samtidig som fellesskapet styrkes ute i marka. Heder og ære til alle som bidrar til dette, for det er kanskje drivstoffet TBF trenger på ferden videre.

Heder fortjener og de som beriker vintermøtekveldene, både de som forestår arrangementene (ansvarfordelingen har fungert fint) og alle som kommer til møtene. Egentlig er det en bragd styret og andre gjør med å skape varierte og verdifulle

temakvelder med appell til oss som bekjenner oss til amor florae.

Vi opplever verdifull memorering og ditto meningsutveksling om neste utesesong. I særlig grad berikes vi av foredragsholdere med bredere kompetanse enn hva vi amatører kan vise frem. Med den rang som friluftsliv har i brede lag, økes sansen for arts mangfold

og naturverdier. Vår innfallsvinkel var oftest artskunnskap, men ledet av fagmiljøene, utbygges nå forståelsen av biotopdefinerings og -vern. Uten dette vil vern av arter være en illusjon. I tillegg til de artsregistreringer som amatørbotanikere har bidratt med, vil det

trolig bli behov for å bistå i arbeidet med å lokalisere verdifulle nisjer innen ulike vegetasjonstyper.

Duger vi? Hvem ellers? Det kreves mange øyne.

Men husk: "*Augoser kva augo har lært å sjå*". Allsidigheten, helheten, må vi øve blikket til å sanse. Alt TBF har av økt erfaring og kunnskap, skal gjøre det mulig å bidra

Kalhovd, 1986

til den generelle verdsetting av naturmiljø som tiden forlanger.

Duger vi? Vi fyller 20. Vi er for lengst voksne nok til å ha og hevde våre syn på naturverdiene vi er omgitt av. Og villige til å være på vakt.

Emblemet til Norsk Botanisk Forening:
"Kjærlighet til blomster samler oss."

RØYKSOPP ELLER FISSOPP

Av Anne Vinorum

Fissopp var det alminnelige navnet før i tiden på slektene *Lycoperdon*, *Bovista* og *Calvatia*. Soppene fikk navnet fordi det ryker av den modne soppen når man klemmer på den. Navnet røyksopp antas å ha kommet senere som et mer "passende" navn.

Røyksoppene er den største gruppen buksopper. De har kule- eller pæreformede fruktlegemer og gror på jord eller på stubber. Som unge er de hvite inni og som regel også utenpå. Sporene finnes inne i soppen, og når disse modnes blir soppene grå inni.

Når soppen er moden, åpner fruktlegemet seg med et lite hull på toppen, og sporene slippes ut. De vanligste spredningsmetodene er at regn- eller vandrdåper treffer fruktlegemet og sporene slynges ut, at dyr eller mennesker trækker på soppen eller at sporene spres med vinden.

De unge, hvite røyksoppene er spiselige, men har liten eller ingen smak. Da vi var unge, brukte vi dem til fyll på pizza.

Folketroen sa at en ble blind dersom en fikk sporepulveret i øynene. Soppene ble derfor også kalt blindsoopp.

Røyksoppen både som umoden hvit og som moden fylt av sporer, har vært mye brukt i Norge før i tiden. I alle hjem hadde man tørket fissopp liggende for bruk ved brannskader, betente sår eller sterke blødninger.

Soppen ble regnet som et av de blodstillende midlene og hørte med

under skolemedisinen i tidligere tider. Det ble undervist om denne virkningen ved medisineropplæringen så langt fram som til på 1600-tallet. *Fungus chirurgiorum* har av denne grunn også vært brukt om røyksopp, selv om navnet var mest brukt om knuskkjuke.

Ved blødning ble sporene presset ut av soppen og drysset direkte i såret. Soppen ble deretter bundet fast over såret med et bind. Fissopp, sammen med havremel, ble også brukt til å "stemme blod" med. Den ble sanket og oppbevart til bruk ved årelating.

Når sår hadde vanskelig for å gro eller hadde blitt betente, ble fissopp brukt sammen med spindelvev.

På "tørre" sår ble det lagt tørket, moden røyksopp som var delt på langs. Innsiden ble presset mot såret og holdt fast med et bind. Soppen tørket opp såret og forhindret at det ble større. Soppens snittflate måtte ikke berøres. Denne behandlingen virket også sviedempende.

En annen bruksmåte var at sporene ble brukt til å pudre brannsåret med. Dette var kjent for å ha god effekt, og soppene gikk følgelig også under betegnelsen brannsoopp.

Ved neseblødning, stakk man enten litt av den myke soppmassen inn i nesa, eller holdt soppen under nesa og pustet inn røyken.

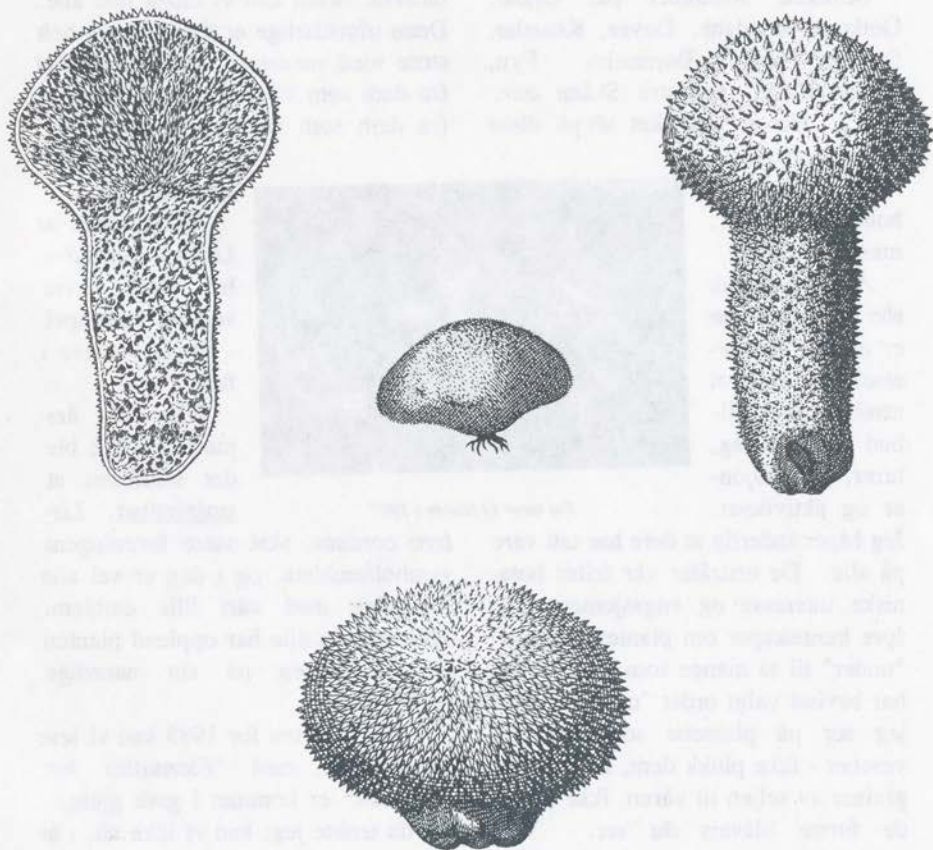
Sporepulveret var også et av de mange midler som ble brukt på såre spedbarnsrumper.

Det er morsomt å tenke på at disse soppene som vi lett kan overse ute i naturen har en lang og spennende historie som bruksopp i vår kultur.

Mye av denne kunnskapen er i ferd med å gå tapt i våre dager. Mange av de opplysningene jeg har tatt med her, lærte jeg av en gammel jordmor hjemme i Sannidal. Opplysningene

har jeg også fått bekreftet i Høegh: "Planter og tradisjon" og Høiland/Ryvarden: "Er det liv, er det sopp".

Jeg synes dette er spennende stoff, og dersom også andre har interesse av det, kan jeg etter hvert skrive i *Listera* om planter og sopp med spesielt interessant bakgrunn.

Forskjellige former av Lycoperdon, fra en gammel flora av Micheli (1729). Illustrasjonen er fra den nevnte boken av Høiland/Ryvarden

20 ÅR MED TBF

Tekst og bilder av Liv Schiemann

TBFs 10-års-jubileum ble feiret stort den 23. november 1990 på Jar-seng. Og neste gang, når foreningen blir 25 år, skal det bli fest igjen, det har styret lovet, men jeg følte at en liten tenkepause underveis måtte være på sin plass, nå etter 20 år.

Minnene strømmer på! Öland, Gotland, Rondane, Dovre, Knutshø, Svenner fyr, Bornholm, Fyn, Sønderjylland, sydøstre Skåne osv. osv. ... Har vi utforsket alt på disse ekskursjonene?

Å nei, vi kan nok holde på i mange, mange år til!

Å bla gjennom alle årsrapportene er en ren fornøyselse! De viser et utrolig variert tilbud av foredrag, turer, ekskursjoner og aktiviteter.

Jeg håper inderlig at dere har tatt vare på alle. De utstråler vår felles botaniske interesse og engasjement i å spre kunnskaper om planteverdenens "under" til så mange som mulig. Jeg har bevisst valgt ordet "under", siden jeg ser på plantene som levende vesener - ikke plukk dem, ikke riv av greiner av seljen til våren, ikke plukk de første blåveis du ser. Vær ærbødig overfor naturen. Jeg føler angst - plantene kan ikke forsvare seg, de er prisgitt menneskene. At vi bruker naturen for å overleve, det har

jeg selvfølgelig ikke noe imot, men å drepe planter bare av ren egoisme, det burde ikke forekomme. Plantene har sin livsrytme, la dem få lov å leve dette livet fullt ut.

Og dette: Vi har beskrevet naturen, vi har satt navn på alt, men dens innerste vesen kan vi knapt nok ane. Dette uforklarlige er for meg det helt store med naturen. Jeg tar avstand fra dem som vil manipulere naturen, fra dem som ikke ser hemninger i å bruke naturens genomer.

Vi får håpe at *Listera cordata* - her bare nevnt som et eksempel - får lov å leve i fred!

NB: På årsmøtet i 1982 ble det stadfestet at småtveblad, *Lis-*

tera cordata, skal være foreningens symbol/emblem, og i dag er vel alle fortrolige med vårt lille emblem. Mon tro om alle har opplevd planten ute i naturen på sitt naturlige levested?

I årsrapporten for 1985 kan vi lese at arbeidet med "*Floraatlas for Telemark*" er kommet i godt gjenge. Og da tenkte jeg: kan vi ikke nå, i år 2000, være litt stolte over det som foreligger?

Foreningens medlemmer kan se tilbake på et utall av turer som har

Fra turen til Skåtøy i 1987

blitt arrangert fra slutten av april til ut i september måned i alle år. Husker dere den annonserte blåveisblomstringsturen 28. april 1985 som det ikke ble noe av på grunn av det kraftige snøfallet natten før?

For mitt vedkommende er det tre turer, ved siden av denne ikke-turen, som jeg minnes spesielt godt. Juni 1991 var en liten flokk i Kviteseid og fikk oppleve gleden over å se store forekomster av finnmarkspors der blomstringen var på sitt fineste; og parasollmosen gjorde at tilbaketuren tok lenger tid enn planlagt!

Og så den uforglemmelige turen til Rogaland 1985, der myrflangrelokaliteten (bare innvidde vet hvor den er) ble høydepunktet for meg! En stor bestand på en liten plett på vår jord!

Med den dype gleden dukket samtidig en angst opp, angsten for hva som vil skje når/hvis grådige mennesker vil ta i bruk området til sine formål. Gleder over å ha funnet noe og sorg over å kunne miste det igjen, det føler jeg ofte når jeg er ute i naturen.

"Evig eies kun det tapte." På Dovreturen 1984 fant vi norsk malurt. For en opplevelse! Jeg tok mange bilder, men dessverre kom denne filmen aldri tilbake til mine hender, den gikk tapt underveis. Slikt skjer jo fra tid til annen, men

minnene er det ingen som kan ta ifra meg.

Den første våren, mai 1980 sammen med en flokk nye mennesker ble en fantastisk fin start for meg, og etter denne turen ble det mange, mange flere. Den 1. mai 1999 var TBF på tur med utgangspunkt på Lensmannsseter, hvorfra turen gikk sørover oppe langs Gjerpensdalen i strålende vårvær. Begeistring over alt det fine vi så, var like stor som i 1980! Igjen gledet vi oss med hele vårt hjerte (og kanskje også forstanden) over blåveis og hvitveis,

Daphne mezereum og flotte moskusurt med fuglesangen som akkompangement.

I juni 1981 på Sandøya utenfor Brevik så jeg for første gang olavsstake. Neste gang dere ser planten, legg dere ned og se blomsten inn i øynene og fornem hva den har å gi dere.

På turen til Homborsund 20. mai 1982 fant vi narrmarihand rett

ved kanten ut mot havet. En uforglemmelig opplevelse. I turrapporten kunne vi etterpå lese:

Det ble ny mat og 'andakt' ved disse praktfulle blomstene som i alle henseende bør stå i fred på sørlandskysten hvor arten har sine eneste fåtallige forekomster i Norge.

Myrflangre fra Rogaland

April 1984 gikk årets første vartur til Seivall ved kysten vår, og jeg husker at vi ble spesielt opptatt av blå, røde og hvite blåveis om hverandre langs stien!

Det er ikke alltid blomsterplantene som imponerer. På turen i mai 1985 ble vi opptatt av en stor strutsevingbestand - noe så fint! Og i 1987 var det en representant for starrfamilien som ble beundret, nemlig dronningstarr.

Julemøtene gjennom alle år, alltid vellykket! Vi får innfridd våre forventninger, koser oss med velkomstgløggen og håndlaget julepynt rundt omkring på bordene.

Vinterhalvåret er tiden for innemøter, foredrag og sosialt samvær. Fra nært og fjernt kommer foredragsholdere. TBFs gjestebok kan fortelle om dem alle opp gjennom årene. To vil jeg nevne spesielt, nemlig Inger Nordal (Oslo) som besøkte foreningen med afrikanske liljer i 1986, da vi hadde årsmøtet i Brevik, og igjen i 1993, da med fjellflora og plantegeografi. I desember 1988 var Klaus Høiland (Oslo) på besøk med "Julegran og fluesopp".

Og takk til alle våre medlemmer med fotoapparat som viktigste attributt! Gjennom alle årene har de bidratt med å formidle inntrykkene sine fra ekskursjonene, eller de har

brukt bildene til å lage interessante foredrag rundt et eller annet i botanikken, om det nå dreier seg om kulturhistorie, gudelære, malerkunsten, fargene på plantene eller ...

Johan Dyrings "*Flora grenmar-ensis*" fra 1911 har vært en inspirasjonskilde for mange medlemmer på turene rundt omkring i Telemark. Til stadighet refereres til denne floraen.

Vi har hørt om plantelivet utenfor Telemark også, utenfor Norge, for eksempel fra Bornholm, og enda lenger sørover, fra Italia og Kreta, helt fra Nord-Amerika, Asia og Sør-Afrika. Alle disse fordragene har vært en berikelse for forståelsen av plantelivet på kloden vår, og de har vært med på å finne nye reisemål for hver og en som farer rundt på egen hånd.

Narrmarihand fra Homborsund

I framtiden har jeg håp om å oppleve huldreblomsten. Alle vet jo at huldra er det ikke så lett å få øye på, men en eller annen gang vil jeg nok lykkes. I august 1987 lette en liten gruppe medlemmer ved Langangen, Eidanger, etter huldreblomsten på et sted der den kunne/ skulle være. Uten resultat, men lengselen etter å se *Epipogium* i blomst, har jeg hatt siden den gangen. Er det ikke deilig å ha ønsker?

Jeg er klar over at det er så utrolig mye jeg ikke har tatt med, men så blir TBF vel feiret stort når foreningen har holdt det gående i 25 år!

Vi har plass til mange flere medlemmer som kan ha forskjellige interesser, bare de er glad i plantene, blomstene, moser, bregner eller sopp, at de liker å gå i naturen sammen med likesinnete eller at de er opptatt av plantefotografering.

Helt fra begynnelsen av har vi vært en fin gjeng botanisk interesserte amatører som stortrives sammen også etter 20 år. Er det noe rar i det? TBF, Telemark Botaniske Forening, ble stiftet 17.

april 1980 i Porsgrunn av en flokk botanisk interesserte personer i Telemark, og et interimstyre ble etablert. Vi som var så heldige å være med helt fra starten av, vil vel

neppe glemme den kvelden! Foreningens første ordinære årsmøte ble holdt 27. november 1980 på Heistad skole i Porsgrunn. Så begynte foreningen å vokse, fra 1988 av er vi tilsluttet Norsk Botanisk Forening som en regionsavdeling, nemlig Telemarksavdelingen.

Og helt fra begynnelsen av har ordene fra årsmøtet 1981 hatt gyldighet: "Etter møtet ble det servert kaffe og hjemmebakst mens praten gikk livlig videre." Både sjel

og kropp fikk sitt! Jeg tror de fleste er enige med meg i dette: I alle år har vi hatt et hyggelig sosialt miljø.

I den første årsrapporten fra styret i TBF står, jeg siterer:

... i foreningens virke det første året, vil vi uttrykke håp om at den gode tonen som har preget forholdet medlemmene imellom fortsatt vil holde seg levende, og at foreningens arbeid fortsatt kan holdes på et plan hvor flest mulige kan få føle seg hjemme og få virke slik at det botaniske arbeidet i fylket kan vokse og være til glede for hver enkelt.

Ja, slik har det nå vært i 20 år! Men nå er det kanskje på tide å se framover, forandre litt både på det ene og det andre, eller ikke? Kan vi fornye foreningen, hvordan skal vi få tak i alle de unge

som er interesserte i å være med i et botanisk fellesskap? Kanskje blir folk skremt av de vitenskapelige botaniske navnene? Men disse er da ikke så viktige som folk flest tror! Eller?!

Siste gang jeg så et foredrag med mange fine bilder tenkte jeg: Bare nyt! Ikke tenk på navnene! Plantene i seg selv er viktigst, ikke navnene, de er der jo bare for systematikerne som vil holde orden på mangfoldet! Men stopp, det er ikke fullt så enkelt:

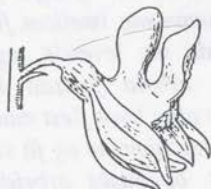

Fra turen til Gjerstad i 1982

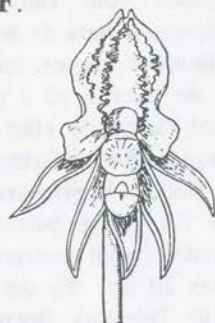
Navnene etter Linnés binære nomenklatur setter artene inn i en større sammenheng både biologisk og kulturhistorisk, og har man først fått øynene opp for disse sidene, så kan det faktisk bli ganske artig med alle disse fremmedartete ordene. På

denne måten kan vi få mye nyttig kunnskap som en berikelse for hver og en.

Jeg ser fram til fortsatt glede og inspirasjon i den livskraftige foreningen **TBF**.

*Miranda Bødtkers
vakkre tegninger av
huldreblomstene fra
Nordhagens Flora*

MIN FØRSTE HULDER

I 1951 hadde jeg funnet og fotografert de fleste norske orkidéene, med den vel gjeveste av dem alle - "huldra" - sto fremdeles på manko- (ønske-) listen. Den nyttet det knapt å lete etter - den dukket opp én gang og aldri mere

Sensommeren 1949 kom det første funn fra Telemark til Botanisk museum, og jeg øynet en sjanse til å få se den "efterlengtede", men den glapp dessverre.

I august 1951 foretok jeg floraregistrering i Drangedal. Den sensommeren var ganske regnfull - av 18 felt dager var bare to fri for regn! Den nest siste dagen - 18. august - "beitet" jeg vestover fra Neslandsvatn. Jeg vandret innover gjennom en temmelig fattig og ensformig granskog og ventet ingen større sensasjoner. Jeg var på vei opp mot et lite bekkedrag. På en liten, horisontal flate vakte et par blad av hestehov min oppmerksomhet - den virket litt fremmed i dette miljøet. Så jeg la om kursen noen grader for å se nærmere på fenomenet. Og der holdt jeg på å trække på min første hulder (*Epipogium aphyllum*)! Etter krigsdansen ble det tid til de fornødne notatene og - ikke minst - å forevige vidunderet. Funnet ble behørig feiret med et stort glass eksportøl på toget tilbake til Drangedal.

Året etter oppsøkte jeg lokaliteten på nytt - ingen hulder var synlig i dagen, men nede i jorden fant jeg en jordstengel. Siden stedet er nokså avsides, har jeg bare besøkt det en gang til - i 1962 - uten å finne noe mer.

Finn W.

PERLER I TELEMARCSFLORAEN:

DRONNINGSTARR, *Carex pseudocyperus* L.

Av Roger Halvorsen

Dronningstarr, *Carex pseudocyperus* L., er en av de fineste og vakreste norske starrartene. Den viser seg riktig fram der den står med eksemplarer opp mot 70 – 80 cm i høyde og med store hengende hunnaks.

En planteart med i overkant av ti kjente forekomster i fylket vårt må kunne sies å være sjelden i telemarksfloraen. Dronningstarr er en slik art. I "*Floraatlas for Telemark*"

er det registrert i alt 12 forekomster av arten, hvorav en er så gammel som fra 1883. Ett funn er fra 1971, mens ti funn er gjort etter 1980.

Utbredelsen i Norge

Utbredelsen i Norge er klart sørøstlig, og arten regnes også til det sørøstlige elementet i norsk flora. Den finnes spredt langs kysten fra Arendalskanten og nesten til svenskegrensa. På Østlandet går den nord til Ringsaker med noen få forekomster ved Mjøsa og til Gran på Hadeland. Det er også kjent et udatert belegg fra Stavangerområdet, og dette kan henge sammen med at den er funnet som "fossil" i det

samme området, det vil for denne arten si ved funn av de karakteristiske fruktene. Arten er så vidt bekjent ikke funnet igjen her i nyere tid. Imidlertid anser Fægri og Danielsen (1996) stavangerfunnet som tvilsomt.

Dronningstarr i TelemarkKragerø:

I "*Floraatlas for Telemark*" er dronningstarr som nevnt registrert på 12 lokaliteter. Hos Dyring (1911) er

den foruten fra Reveåsen på Gumøy også oppgitt for Skåtøy, men denne lokaliteten er ukjent for TBF. Den er imidlertid funnet et annet sted på Gumøy av Bjørn Moe i 1988, og dette er muligens det samme funnstedet som angis av Odd Stabbetorp fra 1994.

Tore Berg har også funnet dronningstarr på Lauøy i Kragerø i 1972.

Den kanskje merkeligste lokaliteten ligger på Vestre Rauane hvor den vokser i en dam inne i et bjørkekratt på søndre holmen. Her finnes den relativt rikelig sammen med tette bestander av **flaskestarr**, *Carex rostrata*.

Den foreløpig nyeste lokaliteten ble funnet sist sommer på turen til Trollvatnområdet på Levangsheia i Kragerø.

Porsgrunn:

Dronningstarr er funnet fem steder i Porsgrunn: Ørvik gård, sør for Heistad, Lundedammen på Heistad, begge steder av Roger Halvorsen, ved Halvarptjernet i Langangen på en TBF-tur, og to steder på Håøya av Anders Often og Tore Berg i 1993.

Skien:

I floraatlasen er det registrert bare ett funn i Skien kommune: Limitjern hvor det finnes mye av den.

Utseende

Dronningstarr er en storvokst art som kan bli opp til 70 cm høy ifølge Elven (1994). Tuene er nokså glisne uten særlig mange skudd. Av farge er planta grønn eller kan gå over i en gulgrønn farge. Blada er ganske flate

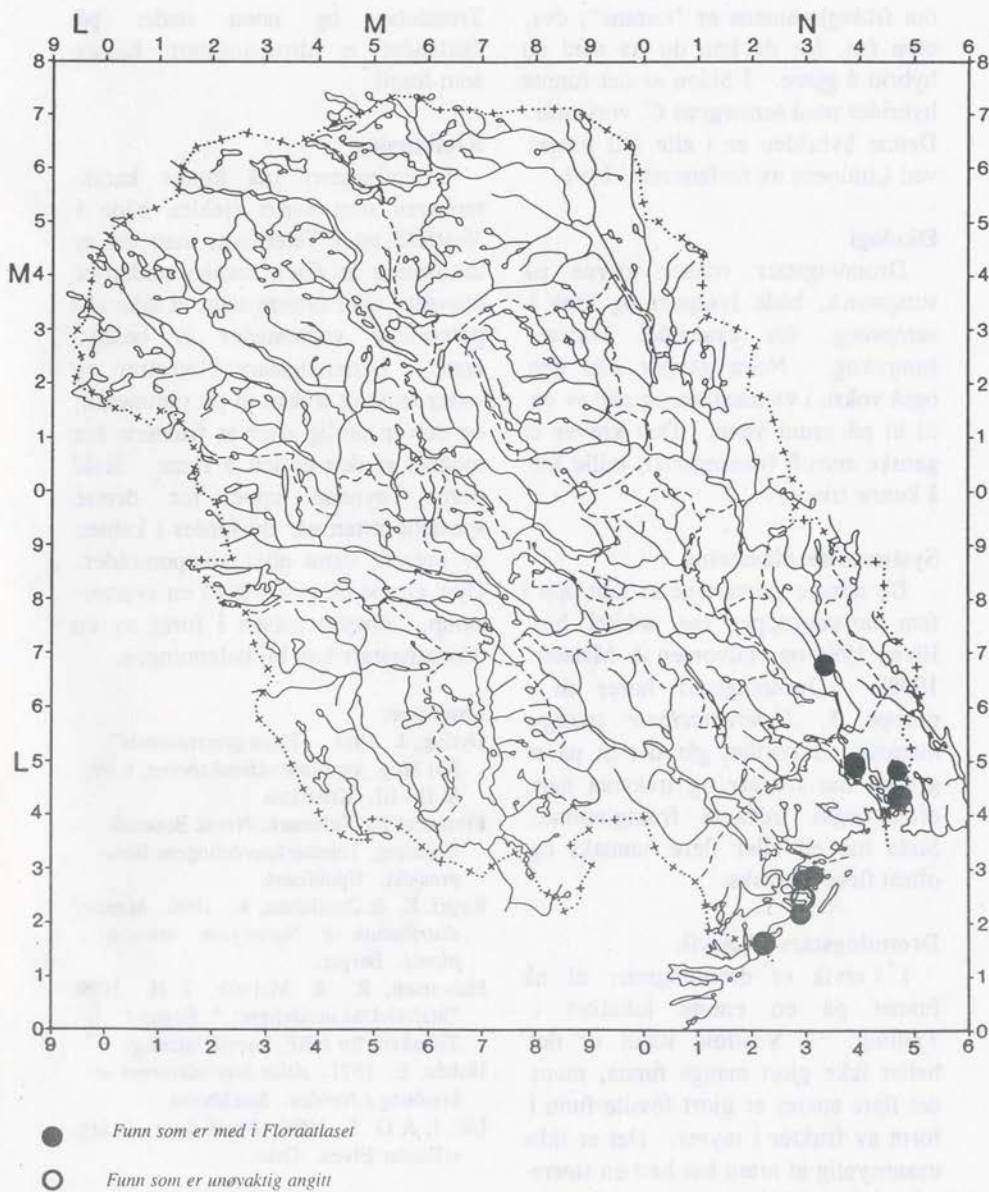
Utbredelse av
dronningstarr
i Sør-Norge

og forholdsvis brede, 5 – 10 mm, og de når som oftest over stråa. Akssamlinga har et smalt, tydelig skafta hannaks og vanligvis tre til fem skafta, hengende hunnaks som er tilnærmet sylindriske. Støtteblada i akssamlinga er lange og når høyt over aksa. Dekkskjella er grønne, langspissa og rue. Også de skarpt trekanta stråa er rue.

Fruktgjømmene er glinsende grønne med tydelige nerver, er omtrent 5 – 6 mm lange og har et langt og slett nebb som er dypt kløvd i enden.

Av utseende kan dronningstarr i Norge neppe forveksles med noen andre arter, og skulle du finne noe som avviker litt, bør du kjenne etter

Utbredelse av drønningstarr i Telemark. Fra Floraatlasen.

Et funn fra Lauvøy er ikke tatt med på kartet (Tore Berg 1972).

om fruktgjømmene er "tomme", dvs. uten frø, for da kan du ha med en hybrid å gjøre. I Skien er det funnet hybrider med **sennegras** *C. vesicaria*. Denne hybriden er i alle fall funnet ved Limitjern av forfatteren i 1991.

Økologi

Dronningstarr vokser gjerne på sumpmark, både lysåpent og inne i sumpskog, for eksempel svartor-sumpskog. Noen ganger kan den også vokse i vannkanten og går av og til ut på grunt vann. Den krever et ganske eutroft (næringsrikt) miljø for å kunne trives.

Systematisk plassering

De norske starrartene er delt opp i fem hovedgrupper (se nøkkel hos Elven 1994 og Halvorsen & Melseth 1999). Dronningstarr hører til i gruppe 5, *Heterostáchyae tristigmáticæe*. I korthet går det ut på at gruppa har tre arr og trekanta nøtt, oftest også trekanta fruktgjømme. Stråa har ett eller flere hannaks og oftest flere hunnaks.

Dronningstarr i Larvik

I Larvik er dronningstarr til nå funnet på en eneste lokalitet i Tjølling. I Vestfold totalt er det heller ikke gjort mange funna, mens det flere steder er gjort fossile funn i form av frukter i myrer. Det er ikke usannsynlig at arten har hatt en større utbredelse tidligere langs sørlands-kysten. Det er i alle fall funnet fossile frukter i myrene ved Kristiansand og i Rogaland. Også i

Trøndelag og noen steder på Østlandet er dronningstarr funnet som fossil.

Konklusjon

Dronningstarr må kunne karakteriseres som svært sjelden både i Vestfold og i Telemark, men det er sannsynlig at arten mange steder er oversett, eller retttere sagt, at ikke alle potensielle voksesteder er besøkt ennå. Dronningstarr blomstrer og setter frukt et stykke ut på sommeren, og det er særlig etter at fruktene har modnet at den er lett å finne. Hold derfor øynene oppe for denne spesielle arten når du ferdes i kanten av eutrofe vann eller sumpområder. Gjør gjerne en sving inn i en svartor-sump. Overraskelsen i form av en dronningstarr kan bli belønningen.

Litteratur:

- Dyring, J. 1911. "Flora grenmærens". *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b.49, h. II - III. Kristiania.
- Floraatlas for Telemark. Norsk Botanisk Forening, Telemarksavdelingens flora-prosjekt. Upublisert.
- Fægri, K. & Danilelsen, A. 1996. *Maps of distribution of Norwegian vascular plants*. Bergen.
- Halvorsen, R. & Melseth, T. H. 1999. "Starrslektas uendelighet." *Fagus I*. Tidsskrift for NBF, Larvik lokallag.
- Hultén, E. 1971. *Atlas över växternas utbredning i Norden*. Stockholm.
- Lid, J. & D. T. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

DEN VANSKELIGE INNDELINGEN

Av Priscilla Hansen

Hvorfor så mange av disse vanskelige latinske navnene (De kan like gjerne være av gresk opprinnelse.), er det kanskje noen som spør. Latin? Ja, akkurat det er lett å svare på: for å gi en plante et fellesnavn som er forståelig for alle uansett morsmål, for å skape orden i den babelske forvirring av forskjellige navn den kan ha fått i all verdens land.

Men hvorfor denne inndelingen i art og slekt? Ja, for de to tingene (såkalt binomial nomenklatur, eller todelt fagterminologi) er det Linné vi kan legge skylden på. Eller kanskje vi heller bør si at det er Linné vi kan takke for denne forenklingen. Hør bare hvordan en botanisk betegnelse av bulmeurt kunne lyde før Linné:

Hyoscyamus est plantae genus, flore monopetalo, infundibuliformi & multifido: ex cujus calyce surgit pistillum infimae floris parti adinstar clavi infixum, quod deinde abit in fructum in ipso calyce reconditum, ollae similem, operculo instructum & in duo loculamenta divisum septo intermedio, cui adhaerescunt plurima semina.

Dette betyr noe sånt som: *Hyoscyamus* er en planteslekt som har en blomst bestående av ett kronblad som er traktformet og dypt delt, fra hvis blomsterdekke fruktemnet reiser seg, en klubbeligende vekst festet i den nedre delen av

blomsten som senere blir til en frukt som er skjult i det samme blomsterdekket som er formet som en kopp utstyrt med lokk og delt i to rom med en skillevegg i midten hvortil er festet flere frø. (Trekk pusten nå!)

Og dette gjaldt bare blomsten! Vi har til gode å beskrive resten av planten. Jeg tror vi trygt kan takke Linné!

Men så var det denne oppdelingen, denne klassifiseringen - det rene hierarkiet av over- og underordnede grupper, av arter og slekter og familier - er denne virkelig nødvendig? Vi må kanskje svare at dette skyldes en menneskelig svakhet - eller styrke, alt ettersom man ser på det. Vi har til alle tider ønsket å se sammenheng mellom ting. Først var det kanskje slektskap mellom mennesker som var det viktigste: familie, klan, stamme, ætt. Tenk på deler av det gamle testamente, hvor det blir ramset side opp og side ned om hvem som var sønn til hvem, og hva nå hans sønn het. Det var avgjørende å få fortalt dette til etterkommerne, å fastslå samhörighet innen familien, kommunen, folket.

Og så varte det ikke lenge før denne trangen til å sette i system vendte seg til omverdenen - til dyrene og plantene. Men naturen er mangfoldig og vanskelig å få overblikk over. Systemer ble lansert, for bare å bli erstattet av nye. De forskjellige kriterier er blitt brukt. På Linnés tid

var det de ytre karakteristika som gjaldt: blomsterformen, antall støvbærere. I vår tid, med nye instrumenter og analysemetoder, kan vi også telle kromosomer. Vi kan til en viss grad klassifisere fossile planter og forsøke å avlede slektskap og opphav til nålevende planter.

Inntil 1960-årene så de fleste seg vel tjent med de to rikene: dyr og planter. Nå har vi fem, men det er blitt foreslått opp til 13! Bakterier og alger er blitt skilt ut fra de to opprinnelige, og det er ikke så mange år siden soppene ble skilt ut fra planter og fikk sitt eget rike. Disse rikene er delt i grupper: først phyla, eller avdelinger (som brukes innen botanikk). Avdelinger er delt i klasser, klasser i ordener, ordener i familier, familier i slekter og slekter i arter. Og for at det hele ikke skal bli altfor lett, kan enhver av disse grupper ha over- og underordnede grupper (underarter kjenner vi til). Heldigvis brukes disse bare når gruppen er så stor at den ellers hadde vært uhåndterlig (se f.eks. de fem inndelingene under slekten *Carex*).

Nå må det innrømmes at det er kun ivrige taksonomer (folk som driver med klassifisering) som har noe større interesse av hele systematikken. For botanisk interesserte flest holder det med familie, slekt og art. Og det er på dette nivået at det kan sies å herske en form for enighet, selv om det stadig skjer endringer her også. Når det gjelder ordener og oppover - ja, derom elsker de lærde å stride.

Etter å ha lest dette, er det forhåpentlig noen som synes at det tross alt ikke er så rent ille med de latinske navn for slekt og art - særlig om vi skal omgås andre blomsterinteresserte som ikke kan norsk! Men bevares, vi kan også greie oss lenge med våre norske navn.

Og nyperosen som lyser imot oss fra busken ved stien, den tilbyr sin skjønnhet til alle forbipasserende, lykkelig uvitende om at en eller annen systematiker kan ha gitt den:

artsnavnet *Rosa canina*,
i slekten *Rosa*,
i familien *Rosaceae*,
i ordenen *Rosales*,
i overordenen *Rosiflorae*,
i underklassen *Magnoliidae*,
i klassen *Magnoliopsida* (tofrøbladede),
i underavdelingen *Magnoliophytina* (dekkfrøede),
i avdelingen *Spermatophyta* (frøplanter),
i planteriket *Plantae*!

Den bare står der og blomstrer, den.

Og det er lov å glede seg over nyperosen uten å kunne et ord latin!

Takk til Anders Dalene fra Porsgrunn for hjelp med oversettelsen fra latin.

Litteratur

- Heywood, V. H. 1993. *Flowering plants of the world*. New York.
Lid, J. 1994. *Norsk flora*. 6.utg. Oslo.
Margulis, L. & Schwartz, K. V. 1988. *Five kingdoms*. 2.ed. New York.
Stace, C. 1997. *New flora of the British Isles*. Cambridge.
Stearn, W. T. 1992. *Botanical Latin*. 4.ed. Devon, Eng.

SMÅ FUNN, STORE GLEDER

Vi turmennesker gjennom et langt liv, vi må unne oss å tenke tilbake på noen av de gledene vi hadde underveis. Da vi lærte noe nytt og aller mest, da vi fant.

Jeg minnes Öland, og hvem gjør ikke det? "Å elske ei øy er den varmeste kjærleik." Vi var i alle fall ölandselskere alle, da vi to fulgte Østlandsforeningen på sommerekursjon i juli 1981. Dag etter dag i godvær. Vi fant og vi fant. Vi nøt og vi nøt. Både "fridlysta ängars" storslagne natur, alvarets karrige, unike skjønnhet, veikanter og strender.

En av dagene var vi etter lunsj kommet gjennom kulturlandskapet og ut til kysten østpå. Tross nærhet til åpne strender var der lunder med frodig busk- og engvegetasjon. Sol over oss, men kjølig dis drev inn fra havet. Mange samlet seg og savnet nok alvarvarmen. Vi hadde gått langs strandsiden av et nettinggjerde og hadde passert en tuet og våt beitemark innenfor gjerdet. "Det hekker altså enkeltbekkasin her", sa jeg, "Dere hørte kanskje mekregauken?" "HVA sa du nå?" Aslaug Owe var fyr og flamme. "Jeg har alltid synes bekkasin høres så eksotisk, om mekringen har man fortalt meg, men jeg har aldri opplevd den. Er den her?" Jeg tilbød meg å gå tilbake, eventuelt klyve over gjerdet og få fuglen på vingene igjen. (Heftige vingetak under stup bringer utspilte halefjær til å vibrere - det gir den mystiske mekrelyden.)

Jeg søkte de mest pålitelige tuene innover feltet, og ganske riktig, jeg så han gikk bratt opp med den karakteristiske oppfluktlyden. Så gikk den i stup, og all luft rundt oss syntes å vibrere. Ofte hører man lyden uten å kunne se fuglen eller forstå fra hvilken retning lyden kommer. Vaderen har derfor vært kalt både skoddeføll og steingeit. Seansen hadde fremkalt jubel og skravl, alle så OPP. Det skulle jeg gjerne hatt bilde av. Krumbøyd og knestående var mer vanlige posisjoner. Lydleken fortsatte en stund, jeg så at også vår unge veileder, Geir Arne Evje, var kommet til. Selv måtte jeg se ned - var ikke skodd for vannfylte hull og renner mellom tuene. Hei, hva var det? Fra vannet stakk det opp et lite blomsterhode, et lyst rosa, nesten hvitt knytte på en rank stilk, knapt 15 cm lang, lite bladverk - finnete? Jeg nådde forsiktig bort til den uten å plumpe, plukket den kjapt og balanserte videre, kløv over gjerdet og fikk takk for forestillingen. "Denne stod uti der", sa jeg til Geir Arne. "Den kjenner ikke jeg." Han ble stille. Så jeg høytid i hans kroppsspråk? "Jeg hadde håpet vi skulle finne den på Öland", sa han rolig, "småvandelrot - den har vi ikke hjemme." (*Valeriana dioica*)

Mekregauken, dioicaen og jeg, vi var i fokus. Bekkasinen forstyrret, småvandelroten dødsdømt, men jeg? Ikke bare finneglad over en ny art, men og glad over å ha anvist andre slik enkel naturglede som "fugletittere" stadig har tilgang til.

Øyvind Skauli

RØDTUPPSOPP, *Ramaria botrytis* (Fr.) Ricken, FUNNET I BORGEÅSEN, PORSGRUNN.

Av Ellen Torunn Knutsen

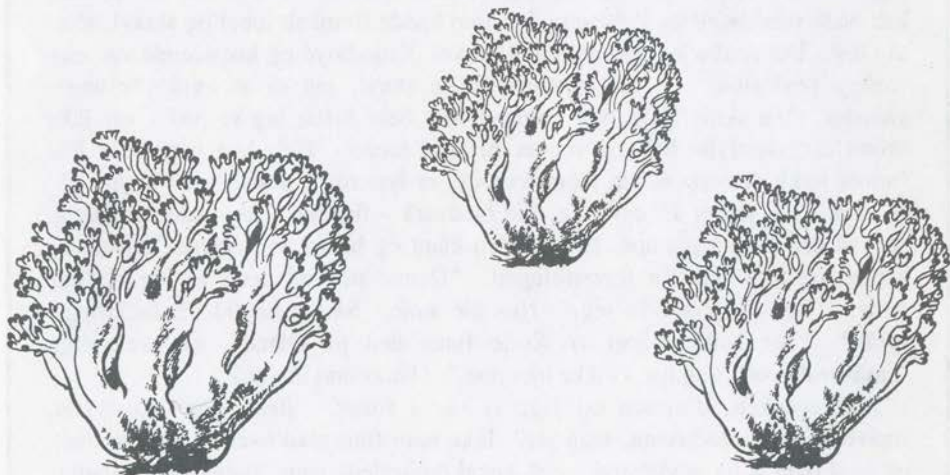
Rødtuppsopp, *Ramaria botrytis*, vokser i Borgeåsen, Porsgrunn kommune. Det ble funnet to eksemplarer ved siden av hverandre den 7. juli 1999. Denne datoen er ikke akkurat tida en forbinder med soppturer, og det var det da heller ikke. Charlotte Bakke er en ivrig og iherdig turorienterer, og undertegnede har vært med på en god del av ekspedisjonene i årenes løp. Ikke for at hun ikke skal gå seg bort, men for hyggens skyld.

De to eksemplarene av rødtuppsopp fikk lov til å bli stående bortsett fra en bit som ble skjært løs og sendt til Botanisk museum på Tøyen i Oslo for å få bekreftet arten. Det kom et hyggelig brev tilbake hvor det sto at arten var en god matsopp.

Rødtuppsopp hører til korallsoppene og har hvite til gulhvite greiner. Gjøtt hvilken farge det er på greintuppene. Ifølge floraene blir eldre eksemplarer farget gule av sporepulveret og er da vanskelige å skille fra de andre korallsoppene.

Arten er bare funnet på Østlandet og regnes som sjelden. I floraene står det også at rødtuppsopp er en høstsopp eller at den forekommer i august og september. Dette stemmer dårlig med 7. juli. Men det står også at den opptrer etter regnfulle somre. I 1999 regnet det absolutt hele juni, så den var muligens blitt, ikke døgnvill, men "månedsvill".

Skal vi håpe på å få se og smake den i år, eller skal vi heller håpe på en god og varm sommer?

Rødtuppsopp. Tegningene er fra: Gulden, G. 1973. Matsopper i skog og mark. Oslo.

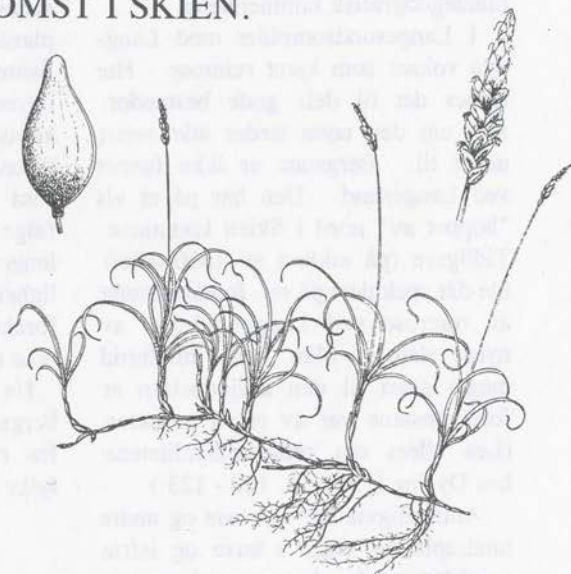
PERLER I TELEMARCSFLORAEN: BERGSTARR, *Carex rupestris* All., MED EN MERKELIG FOREKOMST I SKIEN.

Av Roger Halvorsen

Bergstarr, *Carex rupestris* All., hører til ei gruppe planter en ofte finner i kalkområder til fjells. Av mange botanikere regnes den som reinrosas, *Dryas octopetala*, "faste følge". Den finnes nesten uten unntak i reinroseheier sammen med et kobbel andre krevende arter på baserik grunn i fjellet. Baserik grunn er gjerne synonymt med fyllitt-områder eller "råtafjell", som bergarten kalles mange steder.

Utseende

Bergstarr hører til i gruppe I i slekta *Carex*, den gruppa som kalles *Monostachyae*. I denne gruppa har artene bare et aks, men hunnblomstene har enten to eller tre arr. Hos bergstarr har hunnblomstene tre arr. Bergstarr er sambo, dvs. at i akset er det både hunn- og hannblomster. Hannblomstene sitter øverst i akset. Fruktgjømmene og nøtta er trekanta. Fruktgjømmene er dessuten sprikende eller opprette i akset og har et kort nebb. Dekkskjella sitter lenge på. Denne starren vokser i glisne matter, men det mest karakteristiske ved den er imidlertid bladene. Det er knapt noen

Bergstarr med blomsterstand og fruktgjømme
(fra Nordhagens flora)

starrart som har slike bøyde og krøllete blad som denne arten er utstyrt med.

Utpreget fjellplante

Elven (1994) betegner bergstarr som vanlig i fjellet sør til Hjørdal i Telemark, Bykle i Aust-Agder og Eigersund og Bjerkeim i Rogaland. Høydegrensa i Norge er ca. 2100 m i Lom. I de nedre delene av Østlandet oppgis den å vokse i Nedre Eiker, i Kongsberg (sammen med reinrose) og i Skien.

Bergstarr i Skien

Lokaliteten i Skien ligger ved nedre Blåsa hvor den vokser på et

sørvendt berg i kanten av glissen furuskog nær dammen. Forekomsten er svært interessant i plantegeografisk sammenheng.

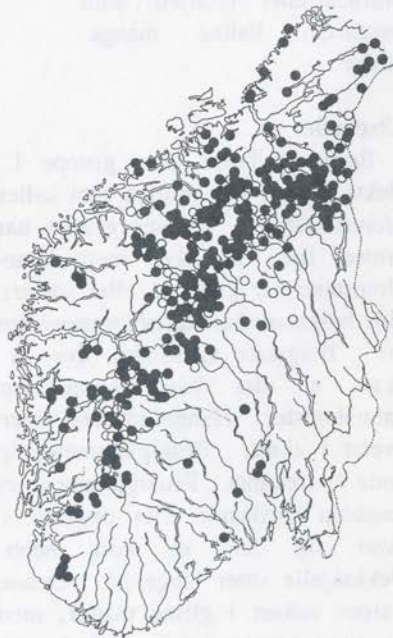
I Langesundsområdet med Langøya vokser som kjent reinrose. Her finnes det til dels gode bestander, selv om den noen steder står svært utsatt til. Bergstarr er ikke funnet ved Langesund. Den har på et vis "hoppet av" nord i Skien kommune. Tidligere (på midten av 1800-tallet) ble det spekulert på om forekomstene av reinrose ved Langesund var av nyere dato. Man kom imidlertid meget snart til den erkjennelsen at forekomstene var av relikte karakter. (Les ellers om reinroselokalitetene hos Dyring (1911), s. 119 - 123.)

Antageligvis har reinrose og andre tundraplanter vokst i tørre og isfrie områder utenfor den store isbreen og fulgt med når isen smeltet tilbake. Så har den blitt værende igjen på Telemarkskysten ved Langesund på et sted hvor den fant gunstige forhold for å overleve. Bergstarr har også fulgt etter når isen smeltet ned, men i motsetning til reinrosa har den av en eller annen grunn ikke klart å etablere seg i Langesund. Derimot har arten etablert seg ved nedre Blæsa under landhevinga. Her har arten klart seg fordi den ikke har hatt den samme sterke konkurransen som har ført til at den forsvant andre steder. Slik framstår også Blæsa-lokaliteten i Skien som en relikte forekomst.

Det er helt usannsynlig at bergstarr har etablert seg på Blæsa-lokaliteten eller på lavlandslokalitetene av

reinrose i Nedre Eiker og Kongsberg i nyere tid. Hverken spredning med vann, fugl eller vind synes som sannsynlige spredningsmåter for ei plante med slike frø som bergstarr. Sannsynligheten for at lokalitetene av reinrose i Buskerud er av relikte karakter forsterkes faktisk av tilstedeværelsen av bergstarr. Reinrosa ved Langesund har sitt "faste følge" også, dog ca. 40 km i luftlinje lenger mot nord, men sannsynligheten for at de to artene har relikte forekomster også i nedre Telemark er ikke mindre av den grunn.

Ha ellers med deg øynene etter bergstarr i fjellet den er bare notert fra rundt ti lokaliteter i Telemark fylke.

Utbredelse av bergstarr i Sør-Norge

Litteratur

Dyring, J. 1911. «Flora grenmærensens».

Nyt Mag. For Naturvidenskaberne, b. 49, h. II - III. Kristiania.

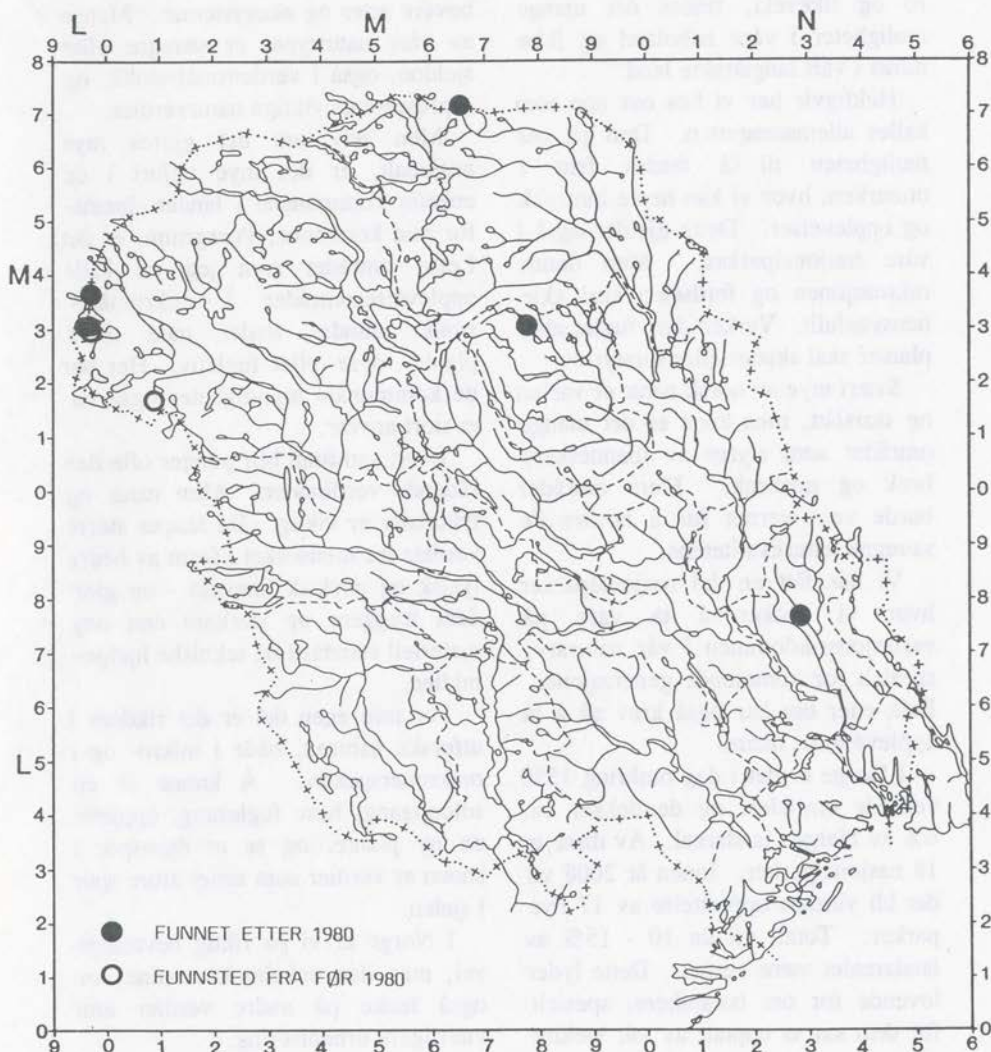
Floraatlas for Telemark. Norsk Botanisk Forening, Telemarksavdelingens flora-prosjekt. Upublisert.

Gjærevoll, O. 1990. *Maps of distribution*

of Norwegian vascular plants. Vol. 2: *Alpine plants*.

Lid, J. & D. T. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

Thowsen, K. & Halvorsen, R. 1987. "Bergstarr, *Carex rupestris*, på ny lavlandsforekomst i Sør-Norge." *Blyttia* 45 hefte 4, s. 146.

Utbredelse av bergstarr i Telemark. Fra TBFs floraatlas.

TANKER OM VERDIER OG BEVARING

Av Thor A. Wiersdalen

For oss som liker å ferdes ute i naturen og oppsøke våre planter, trær, lav, mose og sopp, enten for å studere og beundre, eller for å finne ro og likevekt, finnes det mange muligheter i våre naboland og ikke minst i vårt langstrakte land.

Heldigvis har vi hos oss noe som kalles allemannsretten. Den gir oss muligheten til å ferdes fritt i utmarken, hvor vi kan hente inntrykk og opplevelser. Dette gjelder også i våre nasjonalparker. Men denne rekreasjonen og ferdselen skal skje hensynsfullt. Verken dyr, fugler eller planter skal skades eller forstyrres.

Svært mye av norsk natur er variert og storslått, men ennå er det mange områder som styres av menneskers bruk og misbruk. Flere områder burde vært vernet for å bevare de særegne naturkvalitetene.

Vi har fått en del nasjonalparker hvor vi ønsker å ta vare på variasjonsrikdommen i vår naturarv, spesielt for kommende generasjoner. Folk etter oss har også krav på å få oppleve urørt natur.

I Norge er det i dag omkring 1550 vernede områder, og de dekker ca. 6% av Norges landareal. Av disse er 18 nasjonalparker. Innen år 2008 vil det bli vurdert opprettelse av 17 nye parker. Totalt vil da 10 - 15% av landarealet være vernet. Dette lyder lovende for oss botanikere, spesielt for dem som er opptatt av vår sjeldne

fjellflora. Tenk f.eks. på floraen på Dovrefjell.

Norges vern av naturområder er en del av en internasjonal innsats for å bevare arter og økosystemer. Mange av våre naturtyper er særegne eller sjeldne, også i verdensmålestokk, og representerer viktige naturverdier.

Men selv om det gjøres mye nasjonalt, er det mye ugjørt i de enkelte kommunene i landet. Innenfor min kommune, Porsgrunn, er det f.eks. områder som jeg vil kalle opplevelsesområder i mikromålestokk, mindre steder med unikt plante-, dyre- eller fugleliv. Her bør de kommunale myndigheter også ha et stort ansvar.

I vårt samfunn blir penger ofte den rådende verdimåler. Men natur og friluftsliv er viktig. De skaper større verdier for mennesket i form av bedre fysisk og psykisk likevekt - og gjør dem tryggere og sterkere enn høy materiell standard og tekniske hjelpemidler.

For min egen del er det rikdom å utforske naturen, både i mikro- og i makroperspektiv. Å kunne se en soloppgang, høre fuglesang, oppleve en ny plante, og se et dyrespor i snøen er verdier som setter store spor i sjelen.

I Norge er vi på riktig bevaringsvei, men den enkelte kommune bør også tenke på andre verdier enn ytterligere urbanisering.

NYFUNN:

NYE PLANTEFUNN I TELEMARK 1999.

Av Roger Halvorsen

I 1999 ble det gjort en hel rekke nye og spennende plantefunn i Telemark. Av særlig interesse er funn som inngår i "*Floraatlas for Telemark*", men i alle fall ett funn fra i år er meget interessant, selv om det dreier seg om en ombestemmelse. Det viste seg at et tidligere antatt funn av krypmure var hybriden mellom krypmure og kryptepperot.

HJERTEMELDE,*Chenopodium hybridum* L.Porsgrunn: Knardalstrand. Roger Halvorsen.

Hjertemelde er funnet noen ytterst få ganger i Telemark. Dyring, 1911, oppgir den fra Trosvik i Brevik og fra Bølesiloen i Skien. Hvor mange funn som ellers er kjent av arten i Telemark vites ikke siden den ikke er tatt med i floraatlasen ennå. Hjertemelde ble funnet sammen med **pigg-eple**, *Datura stramonium* L.

Arten er de siste åra funnet flere steder i Larvik kommune, blant annet i Stavern, mellom Larvik og Stavern og et par steder inne i Larvik.

VÅRBENDEL,*Spergula morisonii* Bor.Drangedal: Rønno mdalen, ved Gaupedalsmyra. Anders Bjørnstad.

Vårbendel er en art med stor utbredelse på telemarkskysten. Her ligger lokalitetene stedvis ganske tett. I de indre delene av fylket er det ganske langt mellom voksestedene, og arten er så langt vi vet ikke funnet i Drangedal før. De nærmeste voksestedene ligger i Nome og Kragerø hvor den finnes nær opp til Drangedalsgrensa.

SALTBENDEL,*Spergularia marina* (L.) Griseb.Kragerø: ved sjøen ikke langt fra Trollvatn på Portørlandet. TBF.

Saltbendel er det arbeidet lite med i floraatlassammenheng, og arten er sannsynligvis svært mye vanligere enn det som vises i de registreringer som er kommet med i "*Floraatlasen for Telemark*". Her er det kommet med rundt ti lokaliteter, hvorav ni er fra Kragerøområdet.

SYLARVE,*Sagina subulata*

(Swartz) C. Presl.

Kragerø: Berøy, strandeng ved Hasselholmen. Roger Halvorsen.

Sylarve er trolig en art som er noe oversett på kysten av Telemark. Den er lett å overse, både på grunn av

størrelsen og på grunn av voksestedet som ofte ligger i sprekker på svaberga, i tørre enger eller i kanten av fuktige strandenger. Dyring (1911) har med langt flere voksesteder enn de rundt ti som er kjent i Floraatlasen. Elven (1994) betegner den som nokså vanlig på ytterkysten til Trøndelag.

HYBRIDEN mellom **KRYPMURE** og **KRYPTPEPPEROT**,

Potentilla reptans x anglica

Kragerø: Berøy, strandeng ved landstedet til Aker. TBF/Roger Halvorsen.

På øytur til Berøy i august 1994 ble det funnet en forekomst av ei plante ved sommerstedet til Aker. Den var ikke i blomstring, men ble tatt for å være krypmure *Potentilla reptans*. Da forfatteren oppsøkte stedet først i september 1999, blomstret den, og det viste seg at den hadde bare fire kronblad. En sjekk i herbariet på Tøyen i Oslo viste at det eksemplaret som var innlevert etter TBFs ekskursjon allerede var ombestemt til kryttepperot *P. anglica* på grunnlag av bladformen. Da Reidar Elven ved muséet fikk se eksemplaret i blomst, var han ikke i tvil overhodet. Det var hybridene mellom de to artene! Denne er tidligere samlet av Johan T. Ruud på Kirkeholmen i Kragerø. Her er den ikke sett på mange år. Hybridene har blad som kryttepperot men skiller fra denne ved større blomster med tydelige mørkegule flekker innerst på kronblada.

GRENMARASAL,

Sorbus subpinnata T. Hedl.

Drangedal: Rønnovdalen, et individ under Rønnovdalen. Anders Bjørnstad.

Grenmarasal regnes som en norsk art, dvs. endemisk for sitt utbredelsesområde. Asalslekta *Sorbus* er under utredning i Norge av Per Salvesen i Bergen. Grenmarasal regnes til en gruppe småarter som har oppstått ved såkalt apomiksis (ukjønna formering), og i Telemark er arten funnet i tre områder: Grenland, Kragerø og Lårdal i Tokke.

Imidlertid viser individer fra de forskjellige populasjonene stor variasjon, og det synes som om det ikke helt stemmer med det gamle artsbegrepet når det gjelder grenmarasal.

Funnet i Drangedal er klart en grenmarasal, men det gjenstår å se hvorvidt arten står seg i Salvesens undersøkelser. (Se ellers Roger Halvorsen 1993).

BERGFRUE,

Saxifraga cotyledon L.

Bergfrue er funnet i to områder i 1999.

1) Bø: Lifjell, i "Sveins hage". TBF.

Bergfrue ble funnet i "Sveins hage" på TBFs tur til Lifjell forsommeren 1999. Her vokste den sammen med en rekke andre krevende fjell- og varmekjære arter som **myske**, *Galium odoratum* L., **bergveronika**, *Veronica fruticans*

Jaqc., **kransmynte**, *Clinopodium vulgare* L. og **vårerteknapp**, *Lathyrus vernus* (L.) Bernh. Dette er det første funnet av arten på denne kanten av fylket.

2) Drangedal: Rønnovdalen, i de bratte henga på SV-sida av Rønnovdalen og Måna. Anders Bjørnstad.

Anders Bjørnstad fant tusenvis av bergfruer i de bratte henga under Rønnovdalen og Måna under inventeringsarbeid i området. Det er registrert få forekomster av bergfrue fra Drangedal i "*Floraatlas for Telemark*", og funnet fyller ut en stor luke. Sannsynligvis er arten mer vanlig i Drangedal enn det som framgår av Floraatlasen, og den anbefales til ettersøking.

SKOGFLATBELG,

Lathyrus sylvestris L.

Drangedal: På Brakenesheia. Anders Bjørnstad.

Skogflatbelg har en litt underlig utbredelse i Telemark. Den er kjent fra kystområdene og gjør en sving i utbredelsen opp gjennom Skien og Siljan kommuner. Så finner vi den igjen i et "belte" tvers over de midtre delene av fylket, fra Tokke, Kviteseid, Seljord til Hjartdal og Notodden. Til sist er det kjent noen "utposter" i utbredelsen med lokaliteter ved Tinnsvatn i Tokke og ved Nisservatn. På dette viset fyller Drangedalsfunnet ut en stor luke. Arten er verdt å se etter også i andre "tomrom" i Telemark.

STEINSTORKENEBB,

Geranium columbinum L.

Drangedal: Rønnovdalen under Rønnovdalen. Anders Bjørnstad.

Dette er det tiende funnet av steinstorkenebb som er registrert i "*Floraatlas for Telemark*", og arten er ny for kommunen. Nærmeste

Steinstorkenebb

kjente funnsteder finnes i Kragerø og Kviteseid. Det ble funnet bare fire – fem individer. Funnstedet ligger i et rikt område som er inventert av Anders Bjørnstad.

ASKERSTORKENEBB,

Geranium pyrenaicum Burm. fil

Porsgrunn: Gravastrand på østsiden av Frierfjorden. Roger Halvorsen.

Fra før er askerstorkenebb kjent fra under femten lokaliteter i Telemark fylke, og av disse er åtte av lokalitetene fra Tokke, særlig i traktene Lårdal og Eidsborg, og tre fra Kviteseid. To lokaliteter er kjent fra Kragerø, og funnet på Gravastrand er altså det første i Porsgrunn og Grenlandsområdet.

Funnstedet på Gravastrand ligger i ei eng like inn til bebyggelsen og inn til Frierstien som går gjennom området.

DVERGGYLDEN, *Centaureum pulchellum* (Swartz) Druce.

Kragerø: Berøy, strandeng ved Hasselholmen. Roger Halvorsen.

Denne rødlistearten ble funnet under inventeringsarbeid i ei lita strandeng innerst inne i en poll ved Hasselholmen. Det ble funnet et fåtall eksemplarer. Arten er svært uvanlig på telemarkskysten, og ble tatt med i floraatlasen for få år siden. Den trives på fuktig strandeng, og det vil avgjort være fint å se etter denne fine arten på egnede steder.

NAVERLØNN,

Acer campestre L.

Kragerø: Berøy, Hasselholmen ved Nessund, mange eksemplarer i overkanten av ei steinet strand. Roger Halvorsen.

Naverlønn er en art som ikke hører hjemme i norsk flora. Elven (1994) oppgir at den er plantet, forvilla og naturalisert flere steder i Norge.

På Hasselholmen vokser naverlønn sammen med blant annet **liguster**, *Ligustrum vulgare* L., og

vokse-stedet ligger ikke langt fra et sommersted. Imidlertid finnes det ikke naverlønn plantet ved hytta, i alle fall så langt jeg brakte i erfaring da jeg inventerte området. Arten fantes i et kratt i øvre kanten av ei steinstrand.

Bør den ikke med i Floraatlasen?

LIGUSTER, *Ligustrum vulgare* L.

Kragerø: Berøy, Hasselholmen ved Nessund, stor bestand i overkanten av ei steinet strand. R. Halvorsen.

Liguster er etter hvert blitt funnet på en rekke kystlokalteter i Telemark, og arten kan vel neppe lenger kalles sjelden. Arten har muligens et naturlig vokseområde på kysten av Telemark selv om mange av lokalitetene nok også skyldes spredning via fugl fra plantede eksemplarer. Arten er flere ganger funnet på øyer i Kragerø.

EVJEBRODD,

Limosella aquatica L.

Skien: Borgestadjordet, på grunt vann i elva. TBF.

Så langt har denne arten ikke noen registrerte funn i "Floraatlas for Telemark". Dette kan skyldes at den ikke har vært vurdert i floraatlassammenheng ennå.

FURUVINTERGRØNN

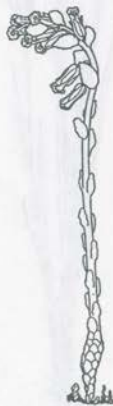
Pyrola chlorantha Swartz.

Drangedal: På Brakenesheia. Anders Bjørnstad.

Antall registrerte funn av furuvintergrønn i Telemark er lavt og forekomstene ligger spredt. Sannsynligvis er denne arten for lite ettersøkt og finnes nok på mange passende lokaliteter. Det er også mulig at mange funn av arten ikke er meldt inn til floraatlas-komiteén.

VANILJEROT*Monotropa hypopitys* L.Drangedal: Tre nye lokaliteter i kommunen. Anders Bjørnstad.

- 1) Bø i Tørdal, 1/2 km øst for Tørdal kirke. 2) Rønnohdalen, på Gaupedalsmyra, 3) Kroken, ved Nybråte.

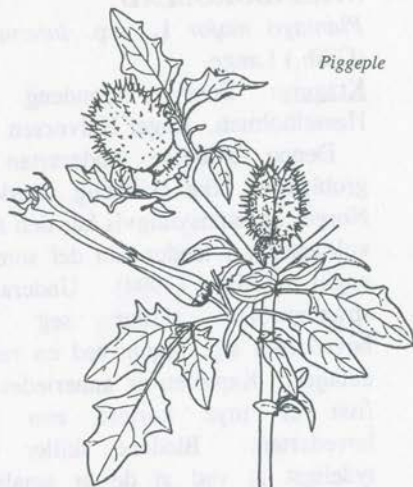
Vaniljerot er en art som helt klart ikke er godt nok kartlagt. De registrerte forekomstene ligger alle i den sørlige delen av fylket. Forekomstene ligger spredt, og det burde være mulighet til å fylle ut med nye forekomster ved å gå over passende lokaliteter med furu og lyng av forskjellige slag, gjerne på litt fuktig grunn.

PIGGEPLE *Datura stramonium* L.Porsgrunn: Knardalstrand. Roger Halvorsen.

Høsten 1999 fikk jeg en telefon fra Knardalstrand om at det var dukket opp en merkelig plante med store piggete frukter på en jordhaug i en hage. Da jeg noen dager seinere besøkte stedet, viste det seg at det stod et par eksemplarer av piggeple på to jordhauger som nylig var gravd opp.

Piggeple er kjent fra Telemark før med spredte og tilfeldige funn bl.a. i Porsgrunn flere steder. Den er ikke tatt med i Floraatlasen fordi den er svært ustabil på voksestedene og sjelden dukker opp på samme steder to ganger. En kunne mistenke den

for at den ikke er i stand til å sette frukt hos oss, men det er kjent at dette ikke er tilfelle, blant annet fra Hovenga i Porsgrunn. Sammen med piggeple vokste også et par eksemplarer av hjertemelde.

Piggeple

SKJELLROT*Lathraea squamaria* L.Porsgrunn: Bjønneslandet ikke langt fra Sildevika. TBF.

Ved Sildevika ble skjellrot funnet på TBFs vårtur til Bjønneslandet. Denne er en art med relativt liten utbredelse i Telemark. I dag er den bare kjent fra tre kommuner: fra Porsgrunn, hvor de fleste lokalitetene finnes, fra Kragerø hvor den er funnet på begge sider av Kilsfjorden flere steder og fra søndre Siljan ikke langt fra Kvislarønningen nær grensa mot Porsgrunn. Den er også funnet i Langesund av Resvoll, men denne lokaliteten er ikke kjent i dag og kan være bygget ned.

De siste åra er skjellrot funnet på mange nye lokaliteter på permformasjonen mot Vestfoldgrensa, men den dukker opp på stadig nye steder også i Porsgrunn og i Kragerø.

STRANDGROBLAD

Plantago major L. ssp. *intermedia* (Gilib.) Lange.

Kragerø: Berøy, strandeng ved Hasselholmen. Roger Halvorsen.

Denne uvanlige underarten av groblad er ikke skikkelig utredet i Norge, og sannsynligvis har den flere voksesteder i landet enn det som er angitt av Elven (1994). Underarten strandgroblad skiller seg fra hovedarten ssp. *major* ved en rekke detaljer. Kapselen er annerledes og frøa er mye kortere enn hos hovedarten. Bladene skiller seg tydeligst ut ved at de er smalere, tydelig buktfinna nederst og tydelig kileforma i overgangen til skaftet.

Elven oppgir at strandgroblad er kjent fra Kragerø tidligere.

SØSTERMARIHAND

Dactylorhiza sambucina (L.) Soó.

Drangedal: Rønnovdalen, SV-sida av Rønnovnipa og Måna. Anders Bjørnstad.

Det ble funnet i alt sju primærlokaliteter på til sammen anslagsvis 200 blomstrende eksemplarer i Rønnovdalen. Søstermarihand er funnet på bare to registrerte lokaliteter tidligere i Drangedal. Spesielt interessant er det å legge merke til at dette dreier seg om lokaliteter av primær art, dvs.

tørre berghyller der arten ikke blir utsatt for særlig konkurranse fra øvrig vegetasjon.

SALTSTARR

Carex x vacillans Drej.

Bamble: Ikke langt fra Gårdem ved Vollsfjorden. TBF.

Dette er en art som er helt avhengig av salt- eller brakkevann hos oss. I dag er den kjent fra bare rundt ti lokaliteter langs kysten av Telemark. Sannsynligvis er den ganske oversett, og det burde finnes en hel rekke mulige lokaliteter i fylket.

DRONNINGSTARR

Carex pseudocyperus L.

Kragerø: ved Trollvann sørvest for Portør. TBF.

Denne flotte starrarten ble funnet på en ny lokalitet på Portørlandet sørvest for Portør i Kragerø kommune. Dette er det åttende funnet av arten om vi ser bort fra en angivelse hos Dyring (1911) fra Gumøy ved Kragerø. (Se ellers en artikkel om dronningstarr i dette nummeret av Listera!)

LODNESTARR *Carex hirta* L.

Seljord: Svartdal, ikke langt fra Blika i en veikant. Trond Grøstad.

Lodnestarr er ikke vanlig å finne så langt inn i Telemark. I "Floraatlas for Telemark" er den ikke registrert

Lodnestarr

nord for Skien kommune, men i det norske floraatlas, "South-eastern Element", er den registrert et par-tre steder i Seljordsområdet og langs Telemarksvassdraget ut mot kysten. Langs kysten av Telemark er den langt vanligere. Den er høyst sannsynlig oversett mange steder.

Litteratur:

- Direktoratet for naturforvaltning. 1998. 3. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge. DN-rapport 1999.
- Dyring, J. 1911. "Flora grenmarenensis" *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b.49, h. II - III. Kristiania.
- Floraatlas for Telemark*. Norsk Botanisk Forening, Telemarksavdelingens flora-prosjekt. Upublisert.
- Fægri, K. & Danilelsen, A. 1996. *Maps of distribution of Norwegian vascular plants*. Bergen.
- Halvorsen, Roger: 1993 "Grenmarasal, *Sorbus subpinnata*, Hedl., i Lårdal, Tokke". *Listera*, 8. årg., s. 29 - 30.
- Hultén, E. 1971. *Atlas över växternas utbredning i Norden*. Stockholm.
- Lid, J. & D. T. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

MIN FØRSTE ORKIDÉ

Som middelskoleelev samlet jeg for 68 år siden pliktskyldig mitt skoleherbarium på 50 planter. I motsetning til de aller fleste av mine medelever hadde jeg en viss glede av arbeidet, bl.a. fordi det var assosiert med friluftsliv. Så gikk det et par år uten mer samlervirksomhet, men så !

Ved feriestart sommeren 1935 deltok jeg i en sommerutflukt med den speidertroppen jeg tilhørte. I bakklommen på ryggsekken lå salig Sørensens flora, med en tanke på kanskje å samle noen planter til minne om turen.

Turen gikk til det fagre Telemark, via Skien, Dalen, Rauland til Møsvann. Vi lå i leir ved Møsvannsdammen og hygget oss på en setervoll ved Frøystul. Og dermed var det gjort! Jeg husker ikke lenger noe særlig av hva jeg fant, men én opplevelse står urokkelig fast: det øyeblikket jeg satt med min første orkidé i hånden - "plettest marihand" (*Orchis maculatus*)! En verdig fortsettelse ble en tur opp til toppen av Gausta, med bl.a. issoleie (*Ranunculus glacialis*) og et stempel med "Gautahytta * Telemark 1820 moh. 2.7.35" på tittelbladet i floraen.

Finn W.

INNHOLD

	<u>side</u>
Sankt Olavs ljosstake, dikt av <i>Olav Aukrust</i>	1
Fra Redaksjonen.	2
Bjørnemoser, <i>Polytrichales</i> , av <i>Bjørn Erik Halvorsen</i>	3
20 år med helårsgleder: TBF, av <i>Øyvind Skauli</i>	6
Røyksopp eller fissopp, av <i>Anne Vinorum</i>	8
20 år med TBF, av <i>Liv Schiemann</i>	10
Min første hulder, av <i>Finn Wischmann</i>	14
Perler i Telemarksfloraen: Dronningstarr, av <i>Roger Halvorsen</i>	15
Den vanskelige inndelingen, av <i>Priscilla Hansen</i>	19
Små funn, store gleder, av <i>Øyvind Skauli</i>	21
Rødtuppsopp funnet i Borgeåsen, av <i>Ellen Torunn Knutsen</i>	22
Perler i Telemarksfloraen: Bergstarr..., av <i>Roger Halvorsen</i>	23
Tanker om verdier og bevaring, av <i>Thor Wiersdalen</i>	26
Nye plantefunn i Telemark 1999, av <i>Roger Halvorsen</i>	27
Min første orkidé, av <i>Finn Wischmann</i>	33

